

יותר, אלא להפך כל שאיפותינו הן לצאת אל המרחב, לפתוח את הבית ברוחה ע"י הרחבתו לתוך החלל הטבעי. במקום קיר המגן, המגביל אותנו ומצמצם, פותחים אנו אותו, או בונים אותו מחומר כזה (זכוכית), שנוכל להיות בקשר תמידי עם החלל הטבעי.

אין זאת כלל וכלל השתעשעות אסתטית, אם קורביוה מעמיד את הבית על עמודים ומרחיב באופן כזה את הגן אל תוך הבית. הצורות הללו נוצרות מתוך עומק ההרגשה של קביעת יחס קרוב בין חלל הדירה ובין החלל הטבעי. לפנינו היה גם קשר בין שני היסודות האלה, אבל הפלסטיקה של הבנין היתה חודרת לתוך החלל הטבעי, כעת מתדירים זה את זה. בניני האדריכלות הישנה היו גופים מתים, שהותאמו לטבע, על החדשים להיות יצורים חיים של הטבע, חודרים כל הוד הטבע, חלקו הבלתי נפרד של הטבע, כאילו היה צומח מתוכו.

באמצעות החומרים גוברים אנו על הקונסטרוקציה. אולם, מני אז הכרנו את הביטון, את הברזל, את הזכוכית בכל יכלתם ובכל סגולותיהם הטטטיות גשתנו הצורות תכלית שגוי. העמודים הנשאים ביותר של הגוטיקה הטרזנית נראים כלעומת עמודי ביטון המודקפים או שלדי ברזל, כבדי גוף. הכפות הנוצרות ביותר של התקופות הקודמות אינן יכולות לעמוד למבחן בפני קונסטרוקציות הברזל או הביטון שלנו. מבלי לדבר על יכולת הזכוכית, ובו בזמן, שבבניה הישנה לפי רוב היתה בולטת הסתירה בין מרחב החלל הפנימי ובין כובד הצורה הפלסטית חציצונית של אותו הבנין, שוררת כיום בבניה החדשה התאמה בין שניהם; ההתאמה הזאת באה הודות ליכולת החומרים ותלויה במדה גדולה בידיעתנו את החומרים האלה ידיעה רבה. האדריכלות הישנה נחלקה לשתיים: פנימית—אדריכלות החלל, חיצונית—אדריכלות פלסטית. האדריכלות המודרנית הנה אך ורק אדריכלות החלל, הן מבפנים והן מבחוץ. משום שהיא שואפת ומגבירה את שאיפתה לקשר, להחדרה הדדית של החוץ והפנים.

מעשיות, קונסטרוקטיביות, הנם רק מלים נבובות ולא יותר, באם הרגשת החלל אינה המכריעה, אינה היסוד היוצר. אין דבר, שיהיה כה מכוער, ובלתי ארכיטקטוני, כמו חומר מנוצל לשם קונסטרוקציה עשירת הרוח, כביכול; ואין גם דבר עני מאשר מעשיות ריקה, באם לא יוצר חלל אחדותי, כי הוא היסוד הראשוני של כל אדריכלות. עלינו ליצור אותו, ומה שמחוזה לו הנהו רק משחק.

ה מ ו ת א ש ר ב ו ש ש . . . (ספור)

כדמעות נאמנות, רותחות ומקרב לב דין. כמה ככו—ואך כעבור ימים, תוך כדי ככי נוסם, התחילה רוחשת בהסתר הצפיה החרשה מתוך אטימת האזנים, לאותו דבר מוכן מאליו, איום אך הכרחי.

הכו מתוך חרדת-יגון ערב ובקר ככל יום תמיד. והדבר לא בא. לאט עכרו שנתים, שלש שנים. ליו—לא ראו אימת— נתבגרה לאשה הטובת גו, ומזמן שהיא מחוללת באחד התיאטרונים הקטנים בקושטא הכירה. לשם הלכה אחרי בחיר-לכבת, צעיר תורכי רחב-גדם עם עיני-שקדים טובות-חיך, אשר התאהב בה כאחד מנשפיה-המחוללות בקפה הוינאי המפואר.

היא מרכה לצחק כנשפים לקהל, הצוהל לקראת חמוקי-יריכה ושדיה החשופים, וכימים מצטחקת היא להסד בחורה המתענסת לברק שתי העינים השחורות. ואך ככואה הביתה נעלם איש-שם הצחק, נסתר.

את שנויי תקופות האדריכלות. לא הכותרת של היוונים. ואף לא האורנ-מנטיקה של ילדי הגוטיקה הן המציינות את סגנון הבניה, כי אם עצוב החלל. ובאותו הרגע, שאמצאות הסכניקה, סברות פילוסופיות—פיזיקליות ואף מתמטיות שללו מבין תקופתנו את הרגשת החלל הישנה, או בכל הפחות הביאו אותו עד לידי א-יבטחון בו, — נבוכו גם האדריכלים. הם בקשו לצאת מן המבוכה על ידי גנבת צורות אורנמנטליות—יתוספת בנין משעשע מתקופות עברו, כמבקשים לכסות.. אולם הם שכחו את הרעיון העיקרי של כל אדריכלות—החלל. באי כח הזמן ההוא הם אדריכלי החצר, באיזו ארץ שהיא, מחוננים בחוסר הרגשת מרחק תקופתם. היורשים, כמובן, הרסו את מטען הסגנון המנופח הזה, הם הופיעו כשליחי המעשיות. אך גם לא כבשו, ואף לא עצבו, את החלל מחדש. אחד הבנינים החדשים המהוללים בפי כל, מורה דרך להרבה מחקים— מגדל איינשטיין— (מנדלסון ברלין) הנהו יותר פלסטיקה מאשר אדריכלות. הצעירים החדשים ובראשם קורביוה (ואין לשכוח גם את לוי וורייט הזקן באמריקה, ואת טקנוב בגרמניה) עובדים שוב תוך חלל ומעצבים אותו מחדש.

מחדש? חוקי החלל נצחיים הם, משתנים רק היסודות מהם נבנה החלל: הקונסטרוקציה. משתנים המגע והחדירה ההדדית של החלל הארכיטק-טוני תוך חללו הטבעי, המתבטאים בתפיסת תפקידם של קירות, חלונות, דלתות. כמובן, שהחומרים, יכלתם הקונסטרוקטיבית החדשה, כמו כן חומרים חדשים בכלל, משפיעים השפעה רבה.

הקונסטרוקציות החדשות בקשר עם אידיאת החלל של האדם, אשר טס, שומע רדיו, ובכן, כמעט גבר על המרחק, הן היוצרות את האדריכלות החדשה. אנו נמצאים כיום רק בהתחלה. אנו טסים, אמנם, באויר, אולם טרם תפסנו את החלל כך, שנוכל לעצבו מבחינה אמנותית, לעצבו כשם שעשו זאת יוצרי הכפה.

רק הקונסטרוקציה נותנת צורה לחלל והאור מפיח בו רוח חיים. באמצעות החומר אנו משתלטים על הקונסטרוקציה, הודות לאור בכל אינסנסיביותו מתעוררת בנו הרגשת החלל. אבל יחסנו אליו תלוי גם בכשרון התנועה של האדם. כי הודות ליכולת של כשרון התנועה צומחת בנו ההרגשה: לגבור עליו—פירושו של הדבר: להבין אותו. מתוך זה כבר גדלה הפרספיקטיבה שלנו, משתנה קנה-המדה שלנו. במקום הפחד מפני החלל הגדול מתעורר בנו הרצון לגבור אותו, להשתלט עליו. כיום אין אנו נסגרים

מרדכי עובדיה

ינה — קרית-החמודות, עיר הענוגות, העליונות. ברחוב מהרחובות הגונויים-נרחבים, ככית נכוה, כהיר, הקורץ כמאות עינים-חלונות כזחיות ובקלות רעת וינאית; בקומה, כדירה אחת, כחדרים-ספור—שם, בתוך טענל מתרוצצים חיי כני-אדם פצועים.

פה, לצד חייה המפרפרים של אשתו חולה-נואשת, שכויים חיוו השוריריים של מכס גולדר, פה גם כפותים חיים צעירים, כמהיר פרי של ליו, בת לה מכעלה הראשון ובתו החורגת. זה חמש שנים שזו עם פני-השעווה השקועים כתוך כרים לבנים, עגומים, שזו אשת חיקו לשעבר, חולה מחלה אנושה, וזה כבר נתיאשו הימנה גדולי הרופאים בבירה.

כמה רמעות שפכו אז לפני חמש שנים, הוא וליו, הנימנסיסמית, עדיין עם המחלפות הכבדות, עת האדון-הפרופיסור הפליט מלים ספורות, רופפות, וסגנו כעכע לתוך הממחטה כזהירות משנה. ככו

כמה פעמים לשנה מבקרת היא בבית-אמא, בית עגום, אשר גברתו הולכת לכות זה ימים רבים...

תחלה היו מוסכים למטתה, הבעל והבת, מצפים למוצא פיה ומזרזים למלא כל משאלה. אפס, בהפגש המבטים, שלו ושל הבה, היו נכלמים, כמו נתפסו לעוון משותף, וחיו שוקדים עוד יותר לשמשה ולסעדה, כמתאמצים לכפר על הכלימה.

אולם כרבות הימים פקעה הסבלנות, וכאילו סרה הכושה. עתה חכו לו בגלוי, לקץ שיקיץ. אחרי ימים מספר היתה הבת נוסעת. הוא היה תמיד נכה ללוותה עד פתח-הבית. כפרוודור נופלים רגעים אלמים ביניהם ובלבם פועמת השאלה האחת המסותרת, היא נאנחה: — יוחר לא אסכול זאת! — אומר כחורי — זה כחמש שנים סאו נודסנו יהדיו, ימי אשרנו הולכים ונפסדים, לטמיון, ומחי נבנה לנו ביתנו? והוא טאיץ בקביעת המועד של... החתונה. ואיך יתננו לבי בשעה ש... ונאלמה.

לעומתה אף הוא נאנח וכרוצה לנחמה, כלאחר-יד: — אתמול הפליטה הרכה דם, שריד ריאתה היהירה. הרופא אומר — לא יאומן... ו — ואף הוא נדם.

נפרדו בלבבות קשים ובתוך ה"לחצראות" הבהבה התקוה: אולי או יבוא כבר הקץ.. כך עברו חמש שנים.

חמש שנים עברו לפני אז הספידו הבעל והבת את האשה, האם. את חייה הדווים, הניחורים, הנשכים על-אף הכל — חמש שנים אלו. בלכתו כרחובות הקריה, על-פי רוב לצרכי החולה, בקרב ההסון המגוון הזורם בשתי וערב, בעברו על פני המראות הפוסכיות, היה רגע נוכח, שאכן גבר בטימכ שנותיו הוא והיה מאנרף אנרופו על אילו שערות דיקוקת, שהלכינו והלכו בצד המצה; אז נזכר בלילות המשמר הרצופים לצד מטת החולה, שיחד עם קופסאות הסיגריות, היו הולכים וכלים הם ימי-חייו, כלים.

הלוך ושוב חלפו הנשים, נשי ווינה הענוגות, ברעש, בלטיפה ונשימה כחה, הנודפת ריחות מרעננים של פוך ובושם יקר. מזה, הוא אשר כל ימיו סלד מתמרוקיאשה לטיניהם, והתרעם על אשתו. בהשחמשה לפעמים ככאלה, עתה — מזדעזע היה כלו סנעיסות הריחות הללו, המשכרים.

הן זרמו מסביב, הנשים, וכל אחת — מעיניה מבריקה ההבטחה המעולפת אלף סודות מושכים. כן, הוא עוד עניין אותן, ארבעים וחמש שנותיו אמרו עוד עוז בפניו הגכריים. פעם בלכתו כרחוב וצלוחיה סמי-המרפא בירו, הגיע לאזניו קול אשה צפצפני "האדון עם צלוחית ה"אודיי-קולון" אל אהובתו ודאי נחפז"..." וצחוק שתי גשים צלצל באזניו, כלאירו.

וביום טן הימים קרה דבר מפתיע, בלתי-צפוי. בעברו יום יום על בית-הקפה הקטן, היה סבטו נתקל, בהיסחידעתה, באחת שחומה שישבה כאכסדרה, תמיד על-יד אותו שלחן קטן היוצא לרחוב ומשחקת היתה בצנצנות השונות שלפניה. באותו ערב רפרפה דוקא שאלתתם בראשו: "פרנסה יפה בקשו להם בעליהקפה, בחיי..."

כן, ככרומה, הרחר כשצחוק מרנן עורר אותו, ולתמהונו ולכשתו ראה, שנתלה הוא אל גדר-האכסדרה לכול אותה ריכה, שהנה כבר פסקה מצחוקה והתכוננה בו בשתי עיני-תכלת מתייכות וידרותיה. הוא התאוושש ונכוך עצמו מההחליטה הפתאומית:

— אמרתי דוקא לקחת גלירה, כלום רשאי אנכי להסב לשלחנה, גברת-חסד?

והיא בלא לשנות ישיכתה ומכע-פניה, בערמת-מה של אשה: — בבקשה רבה, אדון.

תחלה נהל השיחה מתוך מכוכה, כלו נרעש חפש דברים של מה-בכך וכבר נתחרט על כל הענין, ואך במשך הדברים נתעורר בו הגבר ה"כובש" משכבר והתחיל פועל בו. נפרדו מתוך גרוי נעים ומבטים של התודעות הרשה, בלתי-צפויה.

חיים חדשים הגיעו למכם גולדר. לכאורה היה הכל כרגיל. כקודם השכים למטת החולה, כאילו עוד יותר חרד היה למשאלותיה. אך כבוא הערב, בהרדסה, היה מחליף בגדיו ומגוהץ מסהר לראיון. אלמים! הוא היה שוב צעיר, צעיר!

ברטה חתה לו תמיד בהצטחקות טובה על שפתיה. היא היחה חפשיה, שנתגרשה זה לא כבר מבעלה, ובקשה עתה "לנצל את ימי-החופש שלה". אילו התיחסה תחלה מתוך שקשוע והיסח-דעת, ואך הוא "הסתער על המכצור" בכל עוז גבר רעבי-אהבה ובקרב הימים הצליח להצית בה רגשות שבלב.

ובערב, בשוכו הביתה, בהסירו בגדיו אשר עוד שמרן את ריחות הכושם של האהובה היה קולט פתאום, כמו בפעם הראשונה, את הריחות החריפים של סמי-המרפא והתפלא שקמד בהם עד כה; כמו פתאום, בפעם הראשונה, היה תופס עתה את הנשימה המרוסקת המנסרת כחלל, גל של סלידה ובחילה הציפו בהזכרו פתע ברנעי-יחוד עם אשה זו, וגל שני לו של אכזריות בלתי-נודעה. עדיכת, הציף ובא עד גרונו: "מה לי ולגל-עצמות זה..."

ביום סגריר אחר באה ליוז, מכלי שצפו לה, לרגלי איזה נירות. כמה הבין אותה, עתה הן שותף היה לסבלה. היא היתה מרוכאה הפעם ביותר ומרבה שבת בית, ואף הוא הזניח פגישותיו ונטפל אליה לשיחות. כמה פעמים בקש להתוודות לפניה — נתכייש. בהכנסם לעת-ערב לחדר החולה, היו קופאים רגע, מטים אוזן. רגע היה נרמה, כי הנח קרה הדבר... זה אשר צפו לו כסתר ובגלוי זמן כה רב. ואך — הנח הנשימה המוכרה, הכבדה, עולה ויורדת שוב, זו הנשימה המרוסקת, המנסרת, השנואה... ויש אשר ישבו שניהם אל מטת החולה עדיכוש בלילה, ומתוך ניס-לא-נים, היה החלום שלהם תוך הויה כבדה משותף לשניהם — על קבורתה.

פעם בהרדמו, הרגיש כיר דוחפת בו; ליוז הצביעה כבהלה על פני החולה חסרי-הצבע שנחלפה; הוא נזרז לשפשף רקותיה להשיב רוחה אליה. ואז — פורצת היא בככי אטום, חנוק, חרישי. כמה צרב, כמה שנאה עורר עתה הבכי של האדם המיותר לעצמו ועוד יותר לאחרים החיים. לא, עתה לא היה עוד כל ספק, היא, זו המתה כבר חמש שנים עוד רוצה בחיים. "היא עוד רוצה לחיות" — הרהרו שניהם כמין בחילה.

ליוז, נתכלבלו עסקיה עליה ולא נסעה לדרכה כרגיל. ואולי כבר נכא לה הלב משחו...

מתה עם שחר קר. הגסיסה חיתה קצרה מתוך הפלטת דם רב. כמות כסרין, הדליקו נרות, ככה — לא בכו. כשכילם מתה עוד לפני המש שנים, אז גם הספידוה. ואך, — ברגע אחד בין-הערכים, כשבן-קרן השקיעה הקרה נגע אל פני הגויה הכחולה ושתיים שערות זעו חיות על המצה המת, נזכרו כי הנח קרה הדבר אשר לו צפו כימים ובלילות הרבים, ודמעות צורבות טלאו פתאום עיניהם: "כלום כראי היה..."